

Ansioluetteloiden laadinta kaipaa ohjeistusta

Eero Vuorio

Viisi vuotta sitten toimiessani Suomen Akate-
miassa terveyden tutkimuksen toimikunnan
puheenjohtajana kirjoitin toimikunnan silloisen
pääsihteerin, dosentti Sakari Karjalaisen kanssa
Duodecim-lehteen lyhyen artikkelin, jossa rapor-
toimme itselaadituissa ansioluetteloissa havait-
semistamme vääristellyistä tiedoista (Vuorio ja
Karjalainen, *Duodecim* 2000; 116:1251-1252). Esi-
timme tämän edustavan hyvän tieteellisen käy-
tännön loukkaamista, ellei peräti tutkimusvilp-
piä. Perustelimme tulkintaamme sillä, että vää-
ristellyn tiedon toimittaminen tutkimusrahoi-
tuksesta päättävälle organisaatiolle edustaa vi-
ranomaisen tahallista harhaanjohtamista, jon-
ka tavoitteena on oman määräraahakemuksen
saattaminen valheellisin perustein kilpahakijoi-
ta edullisempaan asemaan.

Tuolloisen kirjoituksemme laukaisi eräiden
määräraahakemuksia arvioineiden asiantun-
tijoiden huomautukset virheellisyyksistä haki-
joiden ansioluetteloissa, jotka koskivat väitös-
kirjatyön ohjauksia. Vahvistin itse nämä arvi-
oijien epäilyt tosiksi kaivamalla kyseiset väitös-
kirjat käsiini Turun yliopiston kirjastosta. Saa-
toin selvästi todeta epäiltyinä olevien tutkijoi-
den itse ylentäneen itsensä yhteistyökumppa-
neista tai aviopuolisoista väitöskirjatöiden oh-
jaajan asemaan.

Duodecim-artikkelin ilmestymisen jälkeen
saimme joukon kiittäviä yhteydenottoja siitä,
että olimme ”nostaneet kissan pöydälle”. Vielä
vuosia artikkelin ilmestymisen jälkeen olen aina
silloin tällöin saanut yhteydenottoja tutuilta ja
tuntemattomilta kollegoilta, jotka tuovat tietoo-
ni vastaavia tapauksia itselaadituissa ansiolu-
teloissa. Olen toistaiseksi säilyttänyt tätä tieto-
utta luottamuksellisenä omissa arkistossani.

Vuoden 2004 alkupuolelta olen päässyt tut-
ustumaan tutkimuseettiseen ilmapiiriin Suo-
messä uudesta näkökulmasta, Tutkimuseetti-
sen neuvottelukunnan puheenjohtajan paikal-

ta. Jo ennen kuin minut nimettiin tähän tehtä-
vään oli neuvottelukunnan tutkimuseettisiä oh-
jeita uudistettu vuonna 2002 Sakari Karjalaisen
toimiessa neuvottelukunnan pääsihteerinä sit-
ten, että vilpiksi tieteellisessä toiminnassa mää-
riteltiin myös väärin tietojen esittäminen pää-
töksentekijälle, esimerkiksi rahoitushakemuks-
sa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, *Hyvä
tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsittelemi-
nen*, Helsinki, 2002). Myös Suomen Akatemian
omat eettiset ohjeet, jotka löytyvät akatemian
verkkosivuilta (www.aka.fi) edellyttävät, että
”hakemusasiakirjat, mukaan lukien CV ja jul-
kaisuluettelo, on laadittu huolellisesti ja niissä
esitetyt tiedot ovat totuudenmukaisia.”

Käsitykseni mukaan vilpillinen väärin tie-
tojen esittäminen itselaadituissa ansioluette-
loissa on varsin harvinaista. Täten se kohdis-
tuu vääristyneenä kilpailuna tutkijoiden valta-
enemmistöä kohtaan ja tulisi selvästi tuomita
tieteellisenä vilppinä. Koska hakemusasiakirjat
ovat nykyisten säädösten mukaan julkisia asia-
kirjoja, voidaan niissä esiintyvää vääristelyä pi-
tää myös viranomaisen erehdyttämisenä. Täl-
laisen tulkinnan mukaan ansioluettelon vääris-
tely on siis rikosoikeudelle kuuluva asia.

Eryteisesti nuorempien tutkijoiden ansiolu-
teloissa esiintyvien epätasmoisten ilmaisujen
ja käännosten arvioin heijastavan puutteellis-
ta ohjeistusta ja epätietoisuutta siitä, millä tark-
kuudella ansioluettelot tulisi laatia. Siksi an-
sioluetteloiden laadintaa pitäisi ohjeistaa pal-
jon nykyistä selkeämmin. Samalla pitäisi myös
muistuttaa niistä seuraamuksista, joita virheel-
listen tietojen antaminen voi aiheuttaa.

Nykyisessä tehtävässäni Turun yliopiston
kanslerina olen jälleen joutunut perehtymään
itselaadittuihin ansioluetteloihin, joihin mm
professorin virkojen täytössä käytettävät kan-
sainväliset asiantuntijat osaltaan pohjaavat lau-
suntonsa. Eryitystä kirjavuutta näyttää esiin-

tyvän suomalaisten tutkijoiden piirissä monien meidän järjestelmässämme tuttujen termien kääntämisessä englanninkielelle. Lähes kaikki assistentuuria korkeammat yliopistolliset virat ja virkasuhteet (dosentti, yliassistentti, lehtori, apulaisopettaja) näyttävät useissa ansioluettelossa muuttuvan assistant tai associate professor -nimikkeiksi, erityisesti nyt kun apulaisprofessorin virkoja ei Suomessa enää ole. Pro gradu -tutkielmien ohjaamiset luetellaan joskus yleisotsakkeen "supervision of theses" alla väitöskirjaohjausten rinnalla ikään kuin näiden gradujen (master's thesis) ohjaaminen olisi rinnastettavissa väitöskirjatöiden ohjaamiseksi. Kun tohtorinväitöskirjojen ja pro gradujen ohjaamiset luetellaan yhdessä saman otsakkeen alla, on ulkomaisen asiantuntijan lähes mahdotonta saada selkoa minkä tyyppisestä tutkimustyön ohjaamisesta on kysymys.

Itse tulkitsem tällaisen käytännön asiantuntijan ja viranomaisen harhautusyritykseksi. Koska kansainväliset asiantuntijat näyttävät yhä suurempaa roolia sekä viranhakujen että määrärahaohjelmien arvioinnissa, on suomalaisten virkanimikkeiden ja opinnäytetöiden englanninkielisten käännösten oltava yhteneväisiä, jotta hakijoiden vertailu olisi tasapuolista.

Erityisenä tulevaisuuden huolenaiheena näen uuden opetus- ja yliopistoportfoliojärjestelmän kehittymisen. Siinäähän yksilöille annetaan mahdollisuus laatia rajattuun tilaan kuvaus omasta opetus-, hallinto- ja tutkijakokemuksestaan. Tämä sinänsä kuulostaa hyvältä, mutta valvontatehtävää suorittavalle kanslerille tällaisissa portfolioissa esiintyvän tiedon oikeudellisuuden toteaminen voi olla todella vaikeaa. Lisäksi hakijalle tarjoutuu mahdollisuus valita portfolioon sellaista tietoa, joka on hänelle edullista ja jättää negatiivinen tieto esittämättä. Ulkomaiset asiantuntijat näyttävät kokemukseni mukaan tukeutuvan lausunnoissaan juuri portfolioissa esitettyihin seikkoihin, joka vielä korostaa niiden merkitystä.

Ensimmäiset esimerkit vääristelystä itselaidituissa portfolioissa ovat juuri kantautuneet korviini erään virantäytön kohdalla. Toisen yliopiston hakijalle antama opetusnäytteen arvona "hyvä" oli portfolioissa käännetty englanniksi "very good"! Pieni käännösvirhe sinänsä, mutta ensi askel viranomaisen harhaanjohtami-

sen tiellä. Mutta miten viranomainen voi löytää tällaisen virheen portfolioista muuta kuin satumalta?

Miten siis voisimme saada koko tiedeyhteisön noudattamaan samoja sääntöjä ansioluetteloiden laadinnassa? Toimenpiteet ovat varsin yksinkertaisia. Tutkimusrahoittajien, yliopistojen ja tutkijayhteisön tulee sopia yhteistä selkeistä ohjeista ansioluettelon laatimisessa, ja sitoutua niiden käyttämiseen omassa toiminnassaan. Ohjeisiin tulee sisällyttää myös yhteisesti hyväksytyt englanninkieliset käännökset suomalaisista virkanimikkeistä, opinnäytetöistä ja muista epäselvyyksiä aiheuttaneista tulkinvaraisista termeistä – tässä voidaan hyvin nojata helmikuussa ilmestyneeseen opetusministeriön ja valtioneuvoston kanslian julkaisemaan *Korkeakoulusanasto*-kirjaan (Yliopistopaino 2005), jossa mm. tutkintonimikkeistä ja opinnäytetöistä annetaan vahvistetut käännökset useilla kielillä.

Ohjeiston laatiminen sopii mielestäni erittäin hyvin Suomen Akatemialle. Sen hakuoppaassahan on jo vuosia ohjeistettu suomalais-tutkijoita laatimaan julkaisuluettelonsa jaotteleamalla julkaisut eri julkaisukategorioihin. Tämän seurauksena julkaisutoiminnan raportointi on kiitettävästi yhdenmukaistunut ja hakijoiden tasapuolinen vertailtavuus parantunut. Vaikka käytännössä on edelleen kirjavuutta, toimii tämä esimerkkinä siitä, miten voisimme toimia myös ansioluetteloiden kanssa. Käsitteäkseni Akatemian siirtyminen elektroniseen asioimiseen tulisi sisältämään myös ansioluetteloiden rajaamisen tiettyyn maksimimerkimmänsä, joka sekin osaltaan selkiyttäisi nykyistä kirjavaa käytäntöä, jossa ansioluettelot vaihtelevat parin-kolmen sivun pituisista kymmenien liuskojen mittaisiin.

Toivon ansioluetteloiden ohjeistamisen toteutuvan eri toimijoiden, rahoittajien, yliopistojen ja tutkijoiden yhteistyönä. Tarvittaessa Tutkimuseettinen neuvottelukunta toimii tällaista ohjeistusta hahmottelevan seminaarin järjestäjänä, jotta eri tahojen näkökannat saadaan huomioitua.

Kirjoittaja on Tutkimuseettisen neuvottelukunnan puheenjohtaja ja Turun yliopiston kansleri.